

rosa vera

UNA APORTACIÓ A LA HISTÒRIA DEL GRAVAT MODERN A CATALUNYA

P.E.7

- IV: burí i sofre.
V: pp: 243 x 258.
VI: pp de gravat s/pp edició.
VII: 45,11.,a.i.d.
VIII:"estat definitiu",11.,a.i.e.
IX: s.b. Les remarques han estat tapades amb una plantilla, perquè encara hi ha l'espai de la planxa sense guillotinar. L'estampa està tallada prop dels bisells i encolada sobre un full de l'edició.

P.PL.INUTILITZADA

- IV: burí i sofre.
IX: bisellada, aspa de cancel·lació a.i.d.

AUTÒGRAF COMENTARI

Escrit a tinta i signat a l'a.i.d. per AGUSTÍ ESCLASANS. Porta per títol Altafulla i està datat "1953" a l'a.i.e. El foli ve encolat s/pp edició. (Vegi's fragment al punt IX del Gravats 45).

GRAVAT 46. AGNÈS VAN DEN BRANDELER

1 dibuix
4 proves d'estat
1 prova de la planxa inutilitzada
autògraf del comentari

DIBUIX

- III: dibuix invertit del gravat.
IV: tinta xinesa.
V: pp: 315 x 241.
VI: pp de dibuix s/pp edició.
VII: *Agnès Brandeler*, tinta, a.i.e.
VIII:"22 de Julio 53 / La Haya", tinta, a.i.e.
IX: al dors del paper de l'edició hi diu , en llapis, "Collecció / n° 46".

Prova del Gravat 46 d'AGNÈS VAN DEN BRANDELER numerada P.E.4.

P.E.1

- IV: punta seca.
V: ps: 264 x 210.
VI: pp més prim que el de l'edició.
VII: 46 (sense rúbrica) / "1952", ll., a.i.d.
VIII: "1er estat", ll., a.i.e. (10)
IX: s.b., r.s.

P.E.2

- IV: punta seca.
VII: com la del DIBUIX, amb la data "1952" al costat, ll., a.i.d.
VIII: "2on estat", ll., a.i.e.
IX: s.b., r.s. Entre aquesta prova i l'anterior no hi ha diferència en l'estat de treball, només en la càrrega de tinta. De fet doncs, correspondria a un mateix estat. El paper és com el de la P.E.1.

P.E.3

- IV: punta seca.
V: pp: 269 x 216.
VI: pp de gravat s/pp edició.
VII: com la del DIBUIX, ll., a.i.d. sobre el full de l'edició.
VIII: "3er estat", ll., a.i.e., sobre el full de l'edició.
IX: s.b., r.s. L'estampa presenta més treball de punta seca arreu i està tallada prop dels bisells.

P.E.4

- IV: punta seca.
VII: 46, ll., a.i.d.
IX: s.b., r.e. i r.s. No porta l'estat indicat però sabem que és posterior a les altres proves per les remarques de l'esquerra, que abans no hi eren, i per les noves entalles del gravat. Fil.L.G.

P.PL.INUTILITZADA

- IV: punta seca.
IX: bisellada, aspa de cancel·lació a.i.d.

AUTÒGRAF COMENTARI

Escrit a tinta i signat a l'a.i.d. per JOSEP PLA. La quartilla està enganxada s/pp edició.

La Haya, a una ciutat plana com la palma de la mar.
La una part antiga, monumental, plena de recat del
grec de Jerusalem d'orange, amb edificis de pedra que el
temps ha enfosquit i entaques de bronze. Facades de vent,
que la pluja ha pertorbament, davant de l'escuma blanca
del mar i dels dies del mirall de la mar, amb, la
nella arquitectura de una cabotat i una col·lecció de Capova
Xocolata. Després, hi ha la nitel residencial, d'un ordre
bucrogi perfecte, i un color ocre-groguet, que un entorn
me de convalescència dolça, d'arreu d'atmósfera, un entorn
me en francès d'un poble gros i placid amblla acumen
ta la prodigiosa calma. hi l'hermetat del vent, en
la començança de la pluja, en la clauca atornia inver-
nal, l'espriu hi té una agudesa fina, la gustosament,
hi es abundant i dolçada, la vida, d'una clauca en-
vitat. Al vespre, sobre els pariments bucrogis, mells, dels
caverns, es reflecten les llums multicolors dels interiors confu-
zells - reflexes que una anomenat escombren els fars rutilants
d'un altre opulent recat de llumna somniada.

El gravat, representat un recó del Roothof Parkstraat - un
pati rodejat de cases de repòs per vella i pintores, senyores
religioses - un bequingatge protelant porat a l'ombra d'un
maris edifici eclerístic. El paisatge, una mica ofegat per
els seus detalls per la minuciosa cartografia de l'artista,
ta. Per danera de la pura objectivitat del gravat, en el
gravat hi ha una formigueria primaveril, encara els arbres
són nusos; encara amblla vent - hi l'olor de la fusta
humida i el goteig de la pluja, monoton, sobre la terra
amarada. Però en la saturació olfactiva del fang partit
amb la salator del vent del mar, hi palpita l'avel
sublimança i viva de l'herba, la fulla a punt de caure,
la primera avarca de la primavera palpitant.

Aquest pati és un recó viu, que un paisatge físi, com-
ven, poden desolar. hi ha un paisatge físi, com-
bla un estat d'espriu, una il·lusió modesta de la vella
lanyona, relivada, que ocupen les cases del voltant. hi
un precepte per somniar - danera la fusta, els arbres - el
bon temps que vivim. Però encara l'aire es fere i viu
i la balança n'encanta i dura. hi la primavera
incipient - el plou i fa col dels cel, d'holanda, hi
ra la llum i uní quia que d'arada i el seu aire no
té prou morbidesa per retenu l'olor espurida - una cas-
ca monitona - de la copes de vent, i elat que i es ha-
la de la cuina del bequingatge.

Joyes P.

GRAVAT 47. JOSEP CLARÀ

3 proves d'estat
1 prova en estat definitiu
1 prova de la planxa inutilitzada
autògraf del comentari

P.E.1

IV: punta seca.
VII: 47,11.,a.i.d.
VIII: "1er estat" (lletra de JAUME PLA),11.,a.i.e.
IX: s.b., fil.L.G.

P.E.2

IV: punta seca.
VII: 47,11.,a.i.d.
VIII: "2on estat" (lletra de JAUME PLA),11.,a.i.e.
IX: s.b., fil.L.G.

P.E.3

IV: punta seca.
VII: 47,11.,a.i.d.
VIII: "3er estat" (lletra de JAUME PLA),11.,a.i.e.
IX: s.b., fil.L.G.

P.EN ESTAT DEFINITIU

IV: punta seca.
VII: 47,11.,a.i.d.
VIII: "5è estat" (lletra de JAUME PLA),11.,a.i.e.
IX: s.b., fil.L.G. De fet hauria d'estar numerat com a quart estat però aquest no es troba entre les proves de l'EXEMPLAR ÚNIC. Nosaltres, per l'ordre de treball, el situem en darrer lloc i, malgrat porta la numeració "5è estat", la fem constar com estat definitiu perquè ja té tot el treball com el gravat de l'edició i no hi ha remarques.

P.PL.INUTILITZADA

IV: punta seca.
IX: bisellada, aspa de cancel·lació a.s.d.

AUTÒGRAF COMENTARI

Escrit a tinta i signat a l'a.i.d. per ALBERT MANENT. El full ve encolat s/pp edició. Porta per títol Maternitat.

DIBUIX d'E.C.RICART. Estudi per al Gravat 48.

GRAVAT 48. ENRIC C. RICART

1 dibuix
4 proves d'estat
1 prova de la planxa inutilitzada

DIBUIX

III: dibuix invertit del gravat.
IV: llapis.
V: pp: 228 x 163.
VI: pp de dibuix amb filigrana "AJUNTAMENT DE BARCELONA"
s/pp edició. (11)
VII: 48 / "53", ll., a.i.d.

P.E.1

IV: burí.
V: ps: 249 x 185.
VII: *, ll., a.i.d.
VIII: "1er", ll., a.i.e.
IX: s.b., r.i.

Enric Ricart

P.E.2

IV: burí
VII: *, ll., a.i.d.
VIII: "2on", ll., a.i.e.
IX: s.b., r.i., fil L.G.

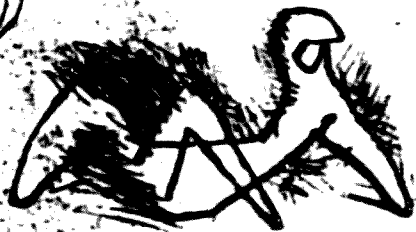
P.E.3

IV: burí.
VII: *, ll., a.i.d.
VIII: "3er", ll., a.i.e.
IX: s.b., r.i., fil.L.G. Aquesta prova és igual que l'anterior, només varia el netejat de la planxa i que sota el ventre del Capricorní hi ha una ratlla feta amb llapis de color blau que a la prova següent apareixerà gravada.

P.E.4

IV: burí.
VII: 48, ll., a.i.d.
IX: bisellada però amb les remarques inferiors. No porta l'estat indicat, però podem apreciar que és el darrer per l'augment d'entalles a l'aigua, a la roba i a la gerra, entre d'altres.

Prova de la Felicitació de Nadal 1952
d'ÀNGEL FERRANT numerada F.E.2.

P.PL. INUTILITZADA

- IV: burí.
IX: bisel·lada, s.r., aspa de cancel·lació a.s.e. S'han
bruyit algunes entalles respecte a la prova anterior,
com al ventre del Capricorní.

FELICITACIÓ DE NADAL 1952. ÀNGEL FERRANT

2 proves d'estat

P.E.1

- IV: punta seca i tocs de burí.
V: ps: 301 x 186.
VII: com la de l'edició, ll.,a.i.d.
VIII: "1r estat", ll.,a.i.e.
IX: s.b., r.i.

P.E.2

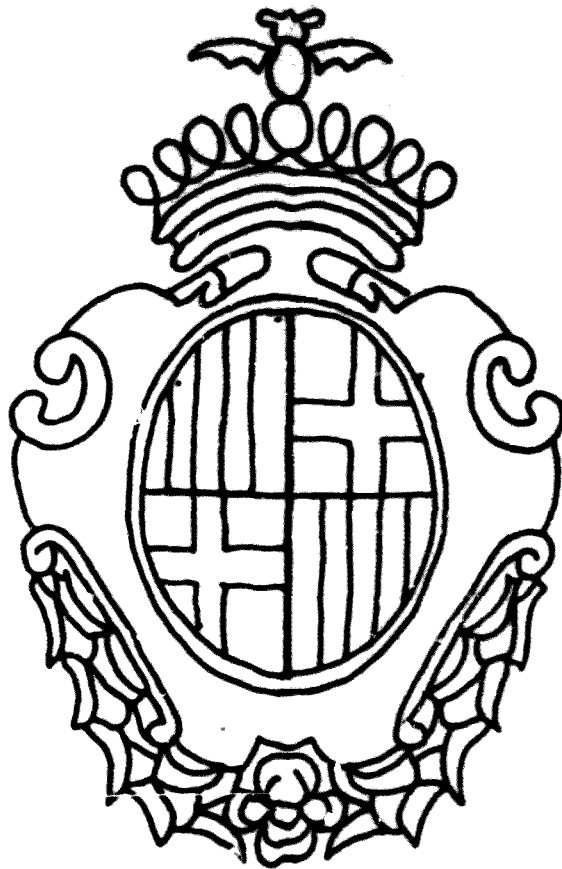
- IV: punta seca i burí.
VII: com la de l'edició, ll.,a.i.d.
VIII: "2on estat" (lletra de JAUME PLA), ll.,a.i.e.
IX: s.b., r.i. Increment d'entalles.

FELICITACIÓ DE NADAL 1953 (12)

COLLECCIÓ DE GRAVATS CONTEMPORANIS
VOLUN II. TOM 2
NOTES

- (1) D'aquest mateix tema, JOSEP AMAT n'ha fet una litografia que pertany a la sèrie BARCELONA, PARÍS, SANT FELIU DE GUÍXOLS, d'un tiratge de 50 exemplars dels quals el número 1/50 és propietat de la Biblioteca de Catalunya i el número 2/50 de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi. La litografia està treballada amb llapis litogràfic i estampada en negre, i té la diferència del gravat en què no es veu l'acabament de les cases per la part superior; però la resta és igual. La introducció d'aquesta sèrie és a cura de JOAN TEIXIDOR i porta per títol El pintor del Putget. El litògraf que la va estampar és en MIQUEL ALBERT i ho féu l'any 1987.
- (2) Fragment de l'autògraf del comentari del Gravat 38, de JOSEP AMAT, a cura de MIQUEL LLOR i que forma part de l'EXEMPLAR ÚNIC del M.A.M.
- (3) Fragment de l'autògraf del comentari del Gravat 39, de PERE GUSSINYÉ, a cura d'OSVALD CARDONA. L'autògraf forma part de l'EXEMPLAR ÚNIC del M.A.M.
- (4) Suposem que aquest poema el devia escriure a finals del 1952 i que es va publicar a principis del 1953 ja que al plec definitiu la data és d'aquest darrer any. Aquesta suposició es basa i es confirma en veure que el text del Gravat 41 és del desembre del 1952 i el del Gravat 43, del febrer del 1953. És obvi que l'espai entremig del mes de gener correspondria doncs a aquest Gravat 42 de JOSEP OBIOLS comentat per Mn. PERE RIBOT.
- (5) A la portada del plec d'aquest gravat no hi consta el sofre com a tècnica, però més a les proves d'estat que conté l'exemplar, hem pogut detectar-la a la prova numerada per JAUME PLA "7e estat" i que nosaltres cataloguem com P.E.6. El sofre es manté fins a l'estat definitiu.
- (6) Si bé al peu del gravat i amb lletra d'impremta hi ha escrit que és una punta seca, nosaltres podem afirmar que també hi ha algun toc de burí a les línies verticals i horitzontals del fons de la planxa.
- (7) El full porta la filigrana de l'escut de Barcelona feta per la Casa Guarro. Només se'n veu la meitat i el reproduïm aquí:

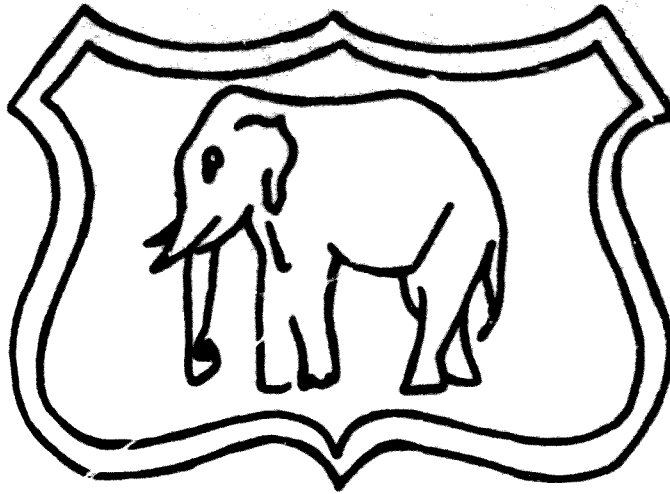
COLLECCIÓ DE GRAVATS CONTEMPORANIS
VOLUM II. TOM 2
NOTES

- (8) La numeració de les proves d'estat d'aquest gravat està escrita per JAUME PLA, llevat de la que nosaltres hem catalogat P.E.2 que no està numerada.

COLLECCIÓ DE GRAVATS CONTEMPORANIS
VOLUM II. TON 2
NOTES

(9)

- (10) Tots els estats d'aquest gravat són escrits per JAUME PLA.
- (11) La filigrana d'aquest dibuix és una variant de les dels dibuixos dels Gravats 37 i 38, amb l'escut en forma de rombe i la paraula "AJUNTAMENT" al Capdamunt. (v.nota 7)
- (12) La COLLECCIÓ DE GRAVATS CONTEMPORANIS s'acabà cap a finals de l'any 1953 i creiem que entre l'espai d'aquesta cloenda i l'inici de les colleccions de ELS GRAVADORS DE LA ROSA VERA es devia enviar aquesta Nadala. No l'hem feta constar dins aquest volum perquè tant podria pertànyer aquí com a la col·lecció de DOTZE NUS donat que els primers gravats de l'esmentada col·lecció daten encara del 1953. De tota manera citarem les seves característiques perquè en quedi constància:

- I: JAUME PLA.
- III: un àngel toca la mandolina i als seus peus un nadó embolcallat amb unes robes jau en un llit de palla. Porta l'aurèola de santedat i és el Nen Jesús.
- IV: buri en sèpia.
- V: ps: 130 x 85.
- VII: *JPla*, a la planxa, a.s.d.
- VIII: "Victor M.d'Imbert", tinta, a.i.d. i "Jaume Pla", tinta, a.i.d.

COLLECCIÓ DE GRAVATS CONTEMPORANIS
VOLUN II. TOM 2
NOTES

IX: La prova no està numerada. És un burí de traç simple, les ombres són fetes amb entalles paral·leles unes vegades i amb contratalles rectes unes altres. Sota el gravat i amb lletra tipogràfica hi diu: BON NADAL / BON ANY NOU.

ELS GRAVADORS DE LA ROSA VERA

DOTZE NUS

FITXA GENERAL

G

ELS GRAVADORS DE LA ROSA VERA

DOTZE NUS

PRÒLEG DE J.-V. FOIX

GRAVATS DE

R. Calsina, E. Grau-Sala, M. Humbert, R. Isern, J. M.ª Mallol Suazo,
J. Mompou, J. Pla, E.-C. Ricart, Ll. Saumells, F. Serra, J. Sunyer
i J. de Togores

AMB COMENTARIS DE

J. Benet, A. Brunet, J. Cortès, S. Espriu, T. Garcès, R. Permanyer, Pere
Quart, C. Riba, J. Romeu, J. M.ª de Sagarra, J. Teixidor, J. Vives i Miret

BARCELONA
M C M L I V (1)

Pròleg, per J.-V. Foix, amb una vinyeta al burí de Jaume Pla.

1. JOAQUIM SUNYER. Punta seca. Comentari de Jordi Benet.
2. JOSEP MOMPOU. Punta seca. Comentari de Josep M.ª de Sagarra.
3. FRANCESC SERRA. Vernís tou. Comentari de Pere Quart.
4. JOSEP DE TOGORES. Burí. Comentari de Tomàs Garcés.
5. RAMON CALSINA. Aiguafort. Comentari de Salvador Espriu.
6. MANUEL HUMBERT. Aiguatinta. Comentari de Carles Riba.
7. RAMON ISERN. Punta seca. Comentari de Joan Cortès.
8. EMILI GRAU-SALA. Aiguafort i punta seca. Comentari de Joan Teixidor.
9. JAUME PLA. Burí. Comentari de Josep Vives i Miret.
10. LLUÍS M.ª SAUMELLS. Punta seca. PREMI ROSA VERA 1954. Comentari d'Antoni Brunet.
11. JOSEP M.ª MALLOL SUAZO. Aiguafort. Comentari de Ricard Permanyer.
12. E.-C. RICART. Burí. Comentari de Josep Romeu.

**ELS GRAVADORS DE LA ROSA VERA
DOTZE NUS**

**PUNTA SECA DE
JOSEP MOMPOU (2)**

**COMENTARI DE
JOSEP M.^a DE SAGARRA**

2

Exemple de portada de cadascun dels plecs de la
Collecció de DOTZE NUS.

G.3

G.3.1

1. Portada a dues tintes (negre i gris) compaginada amb un tipus de lletra i diferents cossos tal com mostra la fotocòpia que encapçala la collecció al punt G.
2. Portadella.
3. Pròleg de J.V. Foix amb gravat i caplletra al burí de Jaume Pla.
4. Dotze plec amb dotze gravats d'artistes i tècniques diferents illustrats per dotze textos de diversos escriptors. Cada plec consta de:
  - 4.1 Portada a dues tintes (negre i gris) compaginada amb un tipus de lletra i diferents cossos tal com es mostra a la fotocòpia de la pàgina anterior.
  - 4.2 Un text a la contraportada.
  - 4.3 Un gravat a la plana d'enfront.
5. Nadala de l'any 1954 gravada per Jaume Pla al vernís tou.
6. Taula.
7. Justificació del tiratge.

G.3.2

És una edició d'un total de vuitanta-tres exemplars repartits com segueix:

D'aquesta col·lecció de DOTZE NÚMERS se n'ha fet una tirada de 75 exemplars en paper de fil Guarro, numerats i signats per llurs autors, inutilitzant tot seguit les planxes i distribuint-los de la manera següent:

EXEMPLAR ÚNIC, numerat I, que conté el dibuix original del gravat, totes proves d'estat, una prova de la planxa inutilitzada i l'autògraf del comentari. (3)

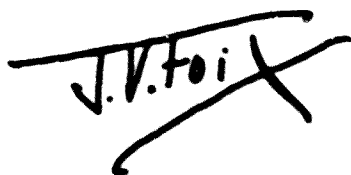
Deu exemplars, numerats de II a XI, que contenen alguna prova d'estat i una prova de la planxa inutilitzada.

Seixanta quatre exemplars, numerats de 12 a 75.

Ultra aquests, s'han tirat vuit exemplars, marcats A a H no venals, destinats als col·laboradors.

G.3.3

Tots els exemplars porten la signatura autògrafa de J.V. FOIX a tinta, en acabar el pròleg:

A handwritten signature in black ink that reads "J.V. Foix". The signature is written in a cursive style with a long horizontal line above the name and a large, sweeping flourish below it.

Les estampes estan signades a mà per llurs autors, a llapis, a l'a.i.d. i també els comentaris, però a tinta. Les firmes es mostren al punt VII de cada gravat, primer la del gravador i en segon lloc la de l'escriptor.

G.3.4

La tipografia està realitzada i compaginada als obradors

de la S.A.D.A.G.

El pròleg està compost amb la lletra A.W.c. de cos 20 i els textos amb la A.W.r. de cos 14, llevat del número 5 que ho fa amb el cos 12.

G.3.5

Les planxes són de coure i n'hi ha un total de catorze: una que encapçala el pròleg, dotze glossades per alguns textos i la que correspon a la felicitació de Nadal. Els gravats es van estampar als tallers de JAUME PLA amb la col·laboració de JAUME COSCOLLA a l'obrador del qual es troba actualment totes les planxes d'aquesta col·lecció -llevat de la Nadala- i que porten una aspa gravada a l'a.s.d.com a senyal de cancel·lació. La planxa del Gravat 10 la té a l'a.i.e. i les dels Gravats 1 i 6 a l'a.s.e.

G.3.6

És la primera col·lecció de la sèrie de cinc, protagonitzades pel número dotze: ELS GRAVADORS DE LA ROSA VERA.

Tots els nus són femenins, però al Gravat 2 també hi ha un nen.

Totes les estampes tenen el format vertical.

Sis textos van encapçalats per títols, mentre que cap gravat en porta.

Deu dels comentaris són poemes.

FITXA ESPECÍFICA

E

E.1

EXEMPLAR N° 41 de l'edició de seixanta-quatre gravats de 12 a 71.

E.2

Vegi's el punt G.3.1., menys el corresponent a la Nadala.

E.3

Pertany al fons de la Biblioteca de Catalunya.

E.4

Acabament adquirit per compra a JAUME PLA l'any 1984, per la quantitat de 100.000 pts.

E.5

E.5.C: 350 x 255

E.5.F: 340 x 250

E.6

3 plects (portada, portadella i pròleg) + 12 plects amb signatura (gravats i comentaris) + 2 plects (taula i justificació). El pròleg va numerat d'I a VI.

E.7

1 gravat amb caplletra al burí que encapçala el pròleg i
12 gravats de tècniques diferents glossats per seng'les
textos.

E.8

Paper de fil Guarro, amb barbes i la filigrana G.

E.9

Les cobertes del llibre estan folrades amb paper de guarda
de tons verdosos i el llom amb un paper beix, apergaminat,
on en lletres taronges diu: ROSA / VERA / DOTZE NUS / 1954.
Amb llapis hi ha escrit "Fol 096 Dotze", que és la signa-
tura de la B.C. i el número "41" que és el número de l'ex-
emplar.

Tot el llibre està col·locat dins d'un estoig de cartró de
color verd, obert només per un costat, que medeix 360 x
260.

Els fulls vénen en forma de plec i disposats en rama.

Només la portada general de l'obra porta el segell de la
B.C. estampat.

A la contraportada general hi ha el número de registre de
la B.C: R. 514.849.

Tots els gravats dels plec amb signatura porten la nume-
ració "41/75", a llapis, a l'a.i.e.

A la contracoberta posterior hi ha de nou el número de registre i la signatura segons catalogació de la B.C.

ANÀLISI DE LES ILLUSTRACIONS

VINYETA DEL PRÒLEG

I: JAUME PLA.

III: una noia jaguda, recolzada damunt del braç i de la cama dreta. L'altra mà la té col·locada damunt del genoll esquerre que està arronsat. La figura ocupa la part superior de la planxa. A la meitat i a l'esquerra, hi ha la lletra "T" que constitueix la capital de la paraula "tot" i que inicia el pròleg.

IV: burí en bistre.

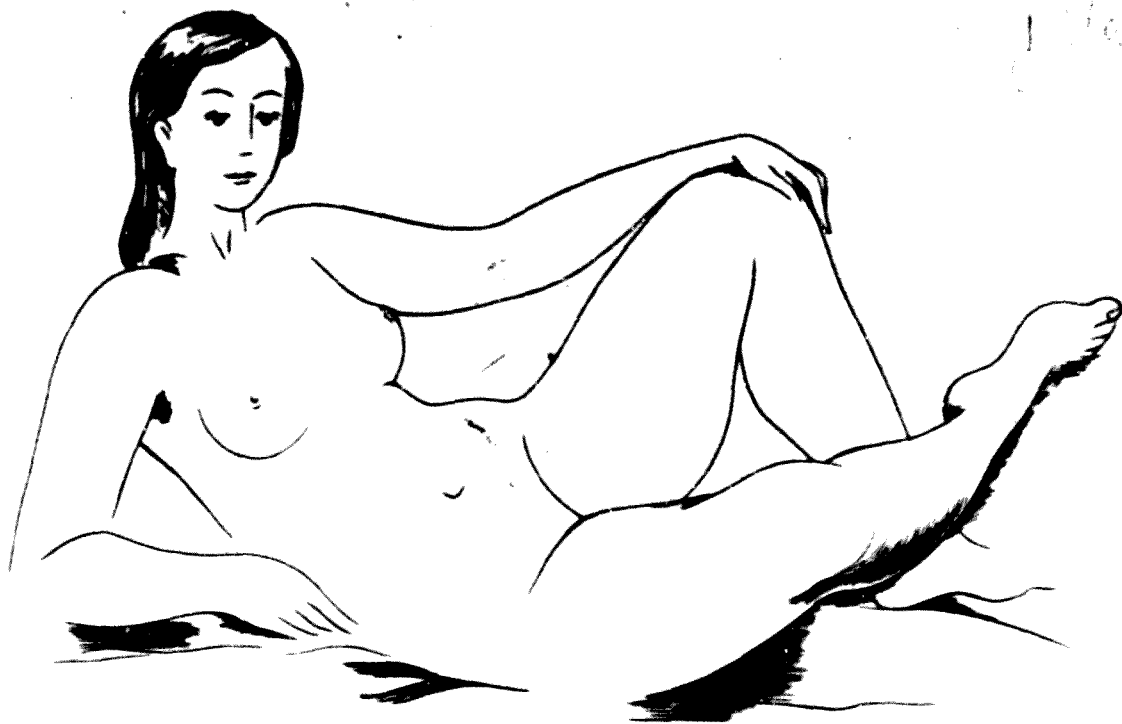
V: pl: 250 x 190 , ps: 248 x 185.

VII: *J. Pla*, il., a.s.d., dins la pisada de la planxa.

IX: la planxa no està cancel·lada perquè no es tracta d'una estampa de la col·lecció sinó d'un gravat a tall de vinyeta. Sota la noia, amb tipografia diu:

Dalejàvem la mar i érem troncs i érem brancs
(De *Les Irreals Omegues*.)

El text és imprès dintre la pisada de la planxa per evitar l'efecte òptic de la cubeta i en ell, FOIX explica una mena d'història en tres actes on descobreix successivament un Nu d'Arbre, un Nu de Roc i un Nu de Noia, que enllaça amb el tema de la col·lecció.

« Dalejàvem la mar i érem troncs i érem brancs »

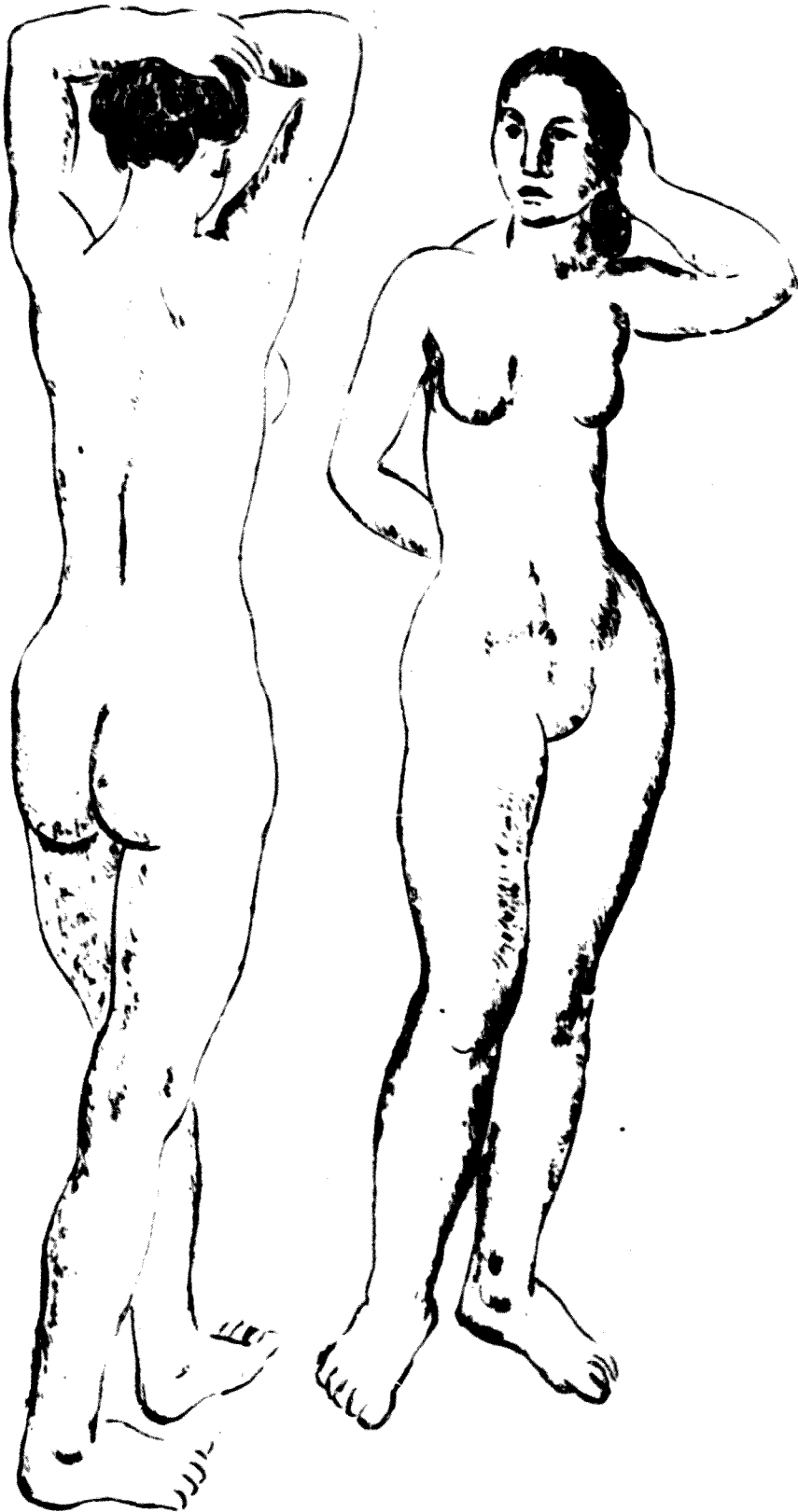
(De *Les Irrreals Omegues*.)

Lot just si el viar ny, de mal emprendre entre esbarzers esbadiats, es fa visible a qui en sap els topants. Sovint, a posta de sol, quan les oliveres s'embalcen pel torrent de les ombres, l'enfilo amb el daler de qui vol veure amb ulls propis allò que els altres refusen. Vull dir amb l'afany de captar, entre el desig i el somni, tantes d'imatges remorejants a les meves orelles i sensibles a l'esperit. Escolto, amb pler, els òrogits del silenci i entre vinyars latents en etèries feixoles i escorrancs que recullen els degotalls

Vinyeta i capital al burí de JAUME PLA encapçalant el pròleg de J.V.FOIX.

GRAVAT 1

I: JOAQUIM SUNYER amb comentari de JORDI BENENT.

III: dues noies nues, una davant l'altra. La que està de cara té un braç darrera la cintura i un darrera dels cabells. L'altra els té tots dos damunt del cap.

IV: punta seca.

V: pl: 250 x 190 , ps: 248 x 185.

VII: *Sunyer*

IX: la punta seca és de talla molt superficial, on predominen els perfils de les noies. Les ombres, més suaus encara, són fetes amb talles paral·leles sense creuar-se apenes. El traç dels cossos és tot seguit, sense interrompre's. És un gravat de tall noucentista i plenament representatiu de les dones de Sunyer (4). El text que el glossa porta per títol Renaixerà Afrodita? i en ell, JORDI BENET fa una meditació sobre l'Essència tot atacant el ritme d'atabalament diari de les persones i clamant per un món més tranquil i de seny:

Cal retornar a la simplicitat, a l'expressió perenne, sense èmfasi ni efervescència, que rebrota ja en la plàstica d'aquests cossos femenins arquetípics.

Va ser el propi JAUME PLA qui va proposar a JORDI BENET d'il·lustrar el gravat de SUNYER, i BENET va es-

criure el text coneixent l'estampa de bell antuvi.
JORDI BENET recorda haver cobrat 250 pts. per la seva
collaboració i els exemplars que posseïa els va per-
dre, per la qual cosa no ens ha pogut dir quins eren
concretament. Amb aquestes paraules ens ho comen-
tava en respondre al qüestionari que li vam enviar:

8- Rebé alguna remuneració per escriure? Se'n recorda de la quantitat?

Em sembla recordar que eren 250 pessetes per text.

9- Posseeix algun exemplar de l'edició? Podria especificar quins i a
quina numeració corresponen?

*És pocs exemplars que tenia, els vaig perdre.
I no sé com.*

10- Els va haver de comprar?, era subscriptor? o foren un obsequi?

Foren un obsequi.

GRAVAT 2

I: JOSEP MOMPOU amb comentari de JOSEP M^a DE SAGARRA.

III: una noia nua, asseguda i amb una peça de roba damunt
les cuixes. Al seu costat, un nen també despullat,
dempeus.

IV: punta seca.

V: pl: 264 x 202 , ps: 260 x 200.

VII:

Josep de 17 mm
mompou

IX: MOMPOU, com anirem veient, era un dels artistes habi-
tuals a cada collecció i sempre feia puntes seques.

41/75

Gravat 2 de JOSEP MOMPOU

mompo

Al dors d'aquest coure hi ha uns nois que juguen a futbol gravats al burí, però que no sabem de qui era fet. El que sí podem afirmar és que no el féu MOMPOU per dues raons: perquè no correspon gens al seu estil i perquè, tal com hem dit més amunt, MOMPOU només gravava a la punta seca, i el burí és una tècnica difícil i que requereix pràctica, no es pot improvisar així com així. La planxa està niquelada i el traç de la punta seca és fort, amb diverses contratalles per aconseguir els tons foscos. El perfil dels cossos està fet amb ratlles curtes i insistides que li donen un aire trèmul i vaporós, ben diferent de la línia seguida i uniforme del gravat de SUNYER abans comentat. Aquesta manera de gravar de MOMPOU l'anirem veient a totes les col·leccions i podrem apreciar també la semblança d'alguns d'ells amb les puntes seques de RAFAEL BENET. El text que l'il·lustra és un poema lliure escrit per JOSEP M^e DE SAGARRA en un cant a la "perfeta nuditat" del cos femení:

**Al marge de l'horror acumulat,
sospir excels reposes;
oh femenina carn, rosa entre roses,
cenyidor del futur amb el passat.
La cendra que hi ha al cor t'ha somniat
sense rampells ni noses,
i ara ens reconcilia el teu esclat
— fina, dura, perfeta nuditat —
amb l'angle vert de tantes coses
que la lenta mentida ha deformat,
fina, dura, perfeta nuditat,
rosa entre roses!**

GRAVAT 3

I: FRANCESC SERRA amb comentari de PERE QUART.

III: tenim davant nostre una noia nua, asseguda i recolzada damunt del braç dret, amb la mirada indefinida. Una peça de roba li cobreix la cama dreta. És una escena d'interior.

IV: vernís tou amb algun toc de punta seca (5).

V: pl: 250 x 195 , ps: 246 x 192.

VII: *Serra* *Pere Quart*

IX: el coure, que està niquelat, recorda moltíssim el quadre a l'oli del mateix autor titulat Niña sentada pensando, que pintà aquell mateix any (1954) i que és propietat de MIQUEL GASPÀR, de Barcelona, el qual va cedir l'obra per l'exposició sobre "Pintura Catalana Postimpresionista 1896-1986", que tingué lloc a la Fundació Caixa de Barcelona l'any 1986.

Gravat

Pintura

Gravat 3 de FRANCESC SERRA

El comentari és un poema lliure de tres estrofes, un sextet i dos quartets, que fa referència al cos nu d'Eva, tot explicant el seu pensament a través de la posició meditativa de la noia del gravat:

1
Tassa de viure per al altre,
una, confusa dona,
si cullà del mineral i de la fruita,
a pens, com senzilla,
reposa; i pensa alguna idea vana
i simple com la vida.

Extraviada en una selva humida
de murs i postes,
sonia posant-se una presència
sola i total, la seva.

Eva estúpida, nova,
refeta en els pecats del altre,
ja seu pecat original i una
com la primera bèstia

Leo Quat

B,
maig 1954

(6)

**Blau sense núvols, mar sense onada,
marbre tibant.**

**Nuesa pura i exasperada
glaça l' instant.**

GRAVAT 4

- I: JOSEP DE TOGORES amb comentari de TOMÀS GARCÉS.
III: veiem una noia nua, jaguda a terra, formant un escorç on el cap -recolçat entre els braços- està en el primer pla i els peus al darrera.
IV: burí en bistre.

VII:

J. Togores (7)

- IX: la planxa està envernissada i el burí és molt net de traç, incisiu i segur, jugant amb l'alternança de gruixos en les línies dels perfils. Aquest és l'únic gravat que féu TOGORES per a LA ROSA VERA i el primer que realitzava. És curiós, doncs, que havent fet només aquest gravat sigui precisamen un burí, tècnica per altra banda que requereix una gran habilitat i professionalitat com ja hem recordat altres vegades. Tot fa pensar que es tractava d'una punta seca o d'un dibuix que el mateix JAUME PLA retocà i convertí en burí. La numeració de l'estampa no està escrita per TOGORES, ja que el gruix del llapis és molt més intens en la firma que no pas en el número. Aquest és un altre fet que fa pensar que TOGORES no dominava gaire ni la tècnica del burí ni el gravat en general. Els números corresponen exactament als de l'estampa 9 de JAUME PLA d'aquesta col·lecció, per la qual cosa podem afirmar que fou ell qui la va numerar. A més, la factura del burí és totalment planiana, només cal comparar-la amb el Gravats 9 abans esmentat per evidenciar-ho. Les suposicions inicials es varen convertir en afirmacions en veure les proves de l'EXEMPLAR ÚNIC del Museu d'Art Modern de Barcelo-

Ella recolzà el seu braç dret en una cadira (en la cadira, car no hi havia en la closa cambra més que una cadira) i deixà que el seu gest trais, potser, la pregonia fatiga de ser tan bruixa. Els cabells li queien, força despenjinats, per damunt de l'esquena.

na. La prova és una punta seca que després esdevindria un burí a través de la mà de JAUME PLA.

El comentari que acompanya aquest gravat és un poema de dues estrofes que rimen 1-3|2-4 i 1-3|2-6|4-5. Està format doncs per un quartet i un sextet. En ell TOMÀS GARCÉS compara poèticament la nuesa amb la quietud i la puresa d'un cel buit de núvols i d'una mar buida d'ones, sense res que l'alteri, en tota la seva essència.

GRAVAT 5

I: RAMON CALSINA amb comentari de SALVADOR ESPRIU.

III: una noia nua està asseguda damunt d'un llit, amb el braç recolzat en el respall d'una cadira. Darrera hi ha un quadre amb un nen dibuixat. Al terra, una sabatilla.

IV: aiguafort.

V: pl: 250 x 195 , ps: 245 x 189.

VII: *Calina* Salvador Espriu.

IX: l'aiguafort està fet amb tot un seguit de talles i contratalles que formen una veritable retícula que modela les formes. Podem apreciar-hi tres i quatre direccions diferents, així com dues cremades d'àcid. JAUME PLA va demanar a RAMON CALSINA que col·laborés a LA ROSA VERA perquè es coneixien del barri de Sant Gervasi i sabia que era un gran artista. Abans de fer aquest gravat CALSINA havia après la tècnica de l'aiguafort del mestre URGELLÉS a les Arts del Llibre de la Plaça Universitat, durant la guerra civil espanyola. Aquesta afeció per les tècniques del gravat li venia del seu ofici de vidrier on gravava el vidre i

feia vitralls. És un bon coneixedor de la punta seca, l'aiguafort i la litografia i un bon il·lustrador de llibres. RAMON CALSINA ha estat i és un home que sempre ha volgut aprendre i millorar en el seu art. No hi va haver doncs cap mena de problema a l'hora de fer aquest nu per a LA ROSA VERA. L'afany de conèixer i de prendre part en noves aventures ultrapassava qualsevol dificultat. No obstant això, RAMON CALSINA ens comentava en una entrevista l'abril del 1987 que no estava gens content d'aquest gravat. Enguany no el faria pas tan adèmic, ens deia. Ademés creu que amb un altre tipus de representació del nu, SALVADOR ESPRIU, l'escriptor que l'hi va comentar, hauria trobat més detalls per a inspirar-s'hi tot i que està molt content de la seva interpretació. Aquest nu és còpia d'un oli propietat de la seva neboda i que fou tret d'una model a la qual hi va afegir la part de fantasia tan peculiar i tan característica del món de CALSINA. Del gravat en posseeix l'exemplar de Col·laborador C. El text està compaginat amb un cos més petit que els altres degut a la seva extensió. És un text llarg però que descriu molt bé l'escena del gravat. La qual cosa ens demostra que ESPRIU coneixia perfectament el nu de CALSINA. Porta per títol Una petita conversa sense gens d'interès i en ell hi prenen part tots els elements de l'estampa, fins i tot "l'odiós ninot embolcallat. l'italià Mazzamarella".

GRAVAT 6

I: MANUEL HUMBERT amb comentari de CARLES RIBA.

III: ara veiem una noia nua asseguda en una cadira (la cadira no es veu però s'intueix) i recolzada damunt del

seu braç dret en el respallier. Amb l'altra mà es to-
ca la cama esquerra que té doblegada damunt el seient.

IV: aiguatinta a la goma, en bistre (8).

V: pl: 220 x 190 , ps: 220 x 188.

VII: *Manuel Humbert crida*

IX: el coure està niquelat. La figura ve expressada només
amb una línia, gairebé sempre del mateix gruix i in-
tensitat. És una tècnica adient per un pintor ja que
es treballa amb pinzell, tanmateix HUMBERT ja sabia
gravar abans de prendre part en LA ROSA VERA i prac-
ticà altres tècniques com per exemple l'aiguafort.(9)

El text que glossa aquest gravat es titula Cançó d'amor davant d'un cos nu i és un poema de quatre quarts que rimen 1-3|2-4. Tal com indica el títol és un cant d'amor que comença amb aquestes paraules:

*Et pensaré, perquè només
el pensament té espera.
Tu reposes, pura en el que és;
jo construeixo el que era.*

GRAVAT 7

- I: RAMON ISERN amb comentari de JOAN CORTÈS.
II: Tors d'una noia nua amb una mà damunt de l'altra.
IV: punta seca.
V: pl: 245 x 185 , ps: 246 x 180.

VII: Isern *Joan Teixidor* (10)

IX: la planxa està niquelada per afavorir el tiratge de la punta seca. És un tors molt escultòric i rígid a la vegada. Sembla talment de pedra. La punta seca és de factura superficial i quasi no recull tinta. ISERN treballà amb talles i contratalles però sense aixecar l'eina del metall. La il·lustració literària és aquest cop un poema que rima 1-2|3-6|4-5|7-8| -(9-10|11-12)- 1-2|3-6|4-5|7-8. En realitat forma una sola estrofa però que, analitzant-lo, es podria desglossar com hem mostrat. El poema comença amb aquest versos:

*Forma compacta, pura,
infosa en l'estructura
que el teu esclat conclou i defineix;
alta, distant, preclara,
cap ombra t'emascara
ni cap neguit glatsix
en aquest noble vas que és el teu flanc,
enoxerat i franc
de febre i de deliri.*

.....

Com es pot apreciar en aquestes línies, el poema fa referència també a la rigidesa estàtica que deiem abans. Aquest fou, per altra banda, l'únic gravat que realitzà RAMON ISERN per a LES EDICIONS DE LA ROSA VERA tot i que, com veurem a l'EXEMPLAR ÚNIC propietat del M.A.M., en va fer un altre que després refusà.

GRAVAT 8

I: EMILI GRAU SALA amb comentari de JOAN TEIXIDOR.

III: tenim davant nostre una noia nua que es toca els cabells i amb l'altra mà sosté una peça de roba. A la dreta hi ha un tocadó amb un capseta, un plat amb fruites i un

Gravat 8 d'EMILI GRAU SALA

cap de noia amb un capell de puntes i un llaç. A la paret hi ha un quadre i, a l'esquerra, unes cortines recollides. Una cadira aguanta un plec de roba en primer terme.

IV: punta seca i aiguafort.

V: pl: 245 x 175 , 242 x 171.

VII: "grau sala", a la planxa, a.i.d.

grau sala Joan Teixidor

IX: la planxa també està niquelada i la punta seca -d'aiguafort n'hi ha molt poc- és ben característica de GRAU SALA. Deixant a banda la monografia que sobre ell edità LA ROSA VERA, aquest és l'únic gravat que féu per a Les Edicions. La noia d'aquesta estampa té una gran semblança amb la noia de primer terme dels Gravats 8 i 9 de la seva monografia. El comentari d'aquesta estampa es titula El temps i l'amor i en ell JOAN TEIXIDOR compara el temps amb l'amor i amb la noia, tot parlant de les quatre estacions dins un poema de quatre quartets lliures. La primera i la tercera estrofa alludeixen directament al gravat amb aquestes paraules:

És tardor i a la cambra
ha naufragat la llum;
si et despulles encara
vindrà la primavera.

És hivern i se't glaça
el tenderol del pit
on m'adormia a estones
tornant del meu desert.

GRAVAT 9

I: JAUME PLA amb comentari de JOSEP VIVES I MIRET.

III: una dona asseguda, però que no es veu on, toca els cabells d'una nena nua que es repenja en la seva falda.

IV: burí.

V: pl: 250 x 180 , ps: 250 x 178.

VII:

IX: és un burí molt net de traç on hi predomina la línia del perfil, a voltes més fina, a voltes més ampla, però sense trencar-se. Destaca el cabell fet amb entalles paral·leles que donen un efecte òptic de taca. El text porta el títol de Colloqui matinal i està escrit en forma de poema de quatre estrofes, dos quartets i dos tercets, que rimen 1-2|3-4 , 1-4|2-3 i 1-2|3-6|4-5. Es tracta d'un diàleg entre la mare i la filla motivat per l'ansia i les ganes de la menuda de créixer i el desig de la mare que tardí en arribar aquest dia.

JOSEP VIVES I MIRET només col·laborà amb aquest sonet a Les Edicions.

Vegem tot seguit l'autògraf del comentari d'aquest gravat que forma part de l'EXEMPLAR ÚNIC del Museu d'Art Modern de Barcelona:

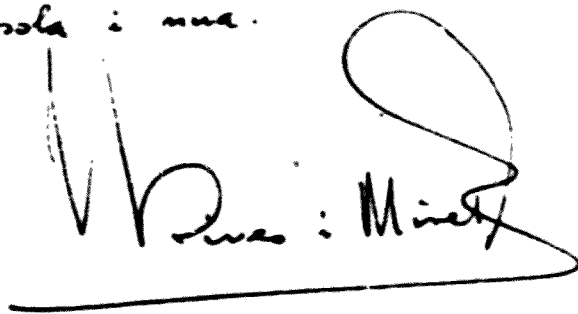
Col·loqui matinal

- Mare: com trija el pas del Temps! Qui for.
per assolir l'èxit, lliure de nos
i de parades i d'equívocs, com vós,
em pervingués un volar d'aves!

- Filla: l'ensig de les mondes coses
és breu i manca que et seria enyorós.
Quan vinguis de l'extir les esplendors
farà canvi com un perflor de roses.

J et traïrà el veipis a aquest cabell
i els ulls sorpresos i el llavi vermell
i el pit que nos parsons ara ininnua.

J, quan arribi l'hora triomfal,
verrà que et brinda l'aleteig del mal
l'angoixa de sentir-te sola i nua.

Pues: Minet

Tarrogona, 19 d'agost de 1954

GRAVAT 10

I: LLUÍS Mª SAUMELLS amb comentari d'ANTONI BRUNET.

III: en primer terme hi ha tres noies que prenen un bany a l'aire lliure. Una està a quatre grapes, l'altra, dempeus, es treu el vestit i la tercera, agenollada damunt l'herba, cerca quelcom dins l'aigua. Al fons, uns arbres i una altra noia nua muntada dalt d'un centaure.

IV: punta seca i algun toc de burí (11).

V: pl: 242 x 181 , ps: 240 x 180.

VII: *Lluís Maria Saumells*

Gravat 11 de JOSEP Mª MALLOL SUAZO

IX: amb aquest gravat, l'escultor LLUÍS Me SAUMELLS guanyà el Premi Rosa Vera l'any 1954. És l'únic que féu per a Les Edicions i l'únic que ANTONI BRUNET glossà. La noia de primer terme sembla més aviat que estigui tallada i no pas que es reflecteixi en l'aigua. Predomina la línia que construeix el volum -que és molt accentuat-, però la factura no és gaire profunda. El comentari és un poema de dues estrofes de cinc i vuit versos que rimen 1-4-5| i la primera i 1-2-5-6-8|3-4-7 la segona. En ell es compara l'equilibri de la forma sense el vestit i afirma que l'únic vestit possible és l'aigua que amb el seu amor l'abraça:

*Només l'aigua, púdria flauera
informe i transparent, com ale estera
i amb propi oblit,
podria cobrir-te sense haver mentit;
i amb tant d'amor ho fa, amb tal deshera,
que ni ets pedra et poleris, ni ets planta et herba,
ni ets carn t'abraça amb coïejós delit
i el seu contacte et fa sentir nuera. (12)*

GRAVAT 11

- I: JOSEP Me MALLOL SUAZO amb comentari de RICARD PERMANYER.
- III: veiem el tors d'una noia nua, recolzada damunt d'un coixí. La cintura la té embolcallada amb una roba.
- IV: aiguafort.

Gravat 12 d'E.-C.RICART

.....
amb la lliqüent humitat
contrastant de les escates,
amb la feresa animal
d'una fosca vida freda,
.....

V: pl: 222 x 170 , ps: 220 x 165.

VII:

marbol Engr Ricard Permanyer

IX: a la planxa hi ha un seguit de cendratges per no haver reservat prou bé el metall amb el vernís i això es veu a la zona blanca del fons de l'estampa. Destaca la força i el vigor del cap enfront de la delicadesa del cos. Els traços són curts, però interessants i rics de matisos. S'aprecien dues cremades de mordent. El comentari de RICARD PERMANYER és un poema format per quatre estrofes, dos quartets i dos tercets, que rimen 1-4|2-3 i 1-3|2 lliure. En ell, l'escriptor ens parla de la innocència de la noia, que ni s'imagina l'èxtasi d'un bes, i el turment de no poder evitar d'imaginar-se-la "nua, com el dolç pensament". Aquest fou l'únic gravat que il·lustrà RICARD PERMANYER per a LA ROSA VERA.

GRAVAT 12

I: E.-C. RICART amb comentari de JOSEP ROMEU.

III: dues sirenes suren per l'aigua amb els braços enlairats com si cridessin. En primer terme hi ha una roca amb una estrella i un cargol de mar.

IV: burí.

V: pl: 260 x 200 , ps: 250 x 196.

VII:

E.-C. Ricart

IX: l'escriptor havia vist el dibuix del gravat abans de fer el text i proposà el títol Sirenes per a encapçalar un poema lliure que alludeix a l'escena del burí. En posseeix un exemplar de Col·laborador obsequi de l'editorial:

9- Posseeix algun exemplar de l'edició? Podria especificar quins i a quina numeració corresponen?

Fou un sol exemplar que vaig fer ~~comprar~~ comprar, per la qual cosa no puc especificar la numeració. Sí que era un exemplar de col·laborador.

10- Els va haver de comprar?, era subscriptor? o foren un obsequi?

Fou un obsequi de l'editor.

El gravat és ben característic de RICART i segueix l'estil dels altres dos que havíem vist a la COL·LECCIÓ DE GRAVATS CONTEMPORANIS. Si bé aquest gravador participà diverses vegades en LA ROSA VERA, JOSEP ROMEU fou l'únic cop que ho feia, essent el mateix RICART qui el va proposar. Uns anys abans ja havien tingut contactes amb motiu de l'edició de bibliòfil que RICART ilustrà del poema Aires de llegenda, primer premi del certamen literari organitzat per la Comissió "Abat Oliba" en ocasió de les festes de l'entronització de la Mare de Déu de Montserrat, l'any 1947. Amb JAUME PLA es van conèixer ocasionalment a casa del poeta CARLES RIBA i més endavant ell mateix li va demanar que col·laborés a LA ROSA VERA.

.....

D'aquestes cinc colleccions protagonitzades pel número dotze, el Museu d'Art Modern de Barcelona en posseeix l'EXEMPLAR ÚNIC de les quatre primeres.

En principi, tal com es diu a la justificació del tiratge, aquest exemplar únic -numerat I- hauria de contenir el dibuix original del gravat, totes les proves d'estat, una prova de la planxa inutilitzada i l'autògraf del comentari.

Tal com podrem veure en l'estudi de cadascun d'aquests exemplars, ens adonarem que no pas totes les estampes compleixen aquest requisit. De fet, poques són les que ho tenen tot complet.

En acabar l'estudi de cada collecció, doncs, farem esment de les proves addicionals que conté l'exemplar del M.A.M. i remarcarem els trets distintius que el diferencien d'un exemplar normal com pot ser el de la B.C.

Quant a aquesta collecció dels DOTZE NUS hem de puntualitzar que totes les proves porten el segell del M.A.M. (Museos de Arte. Biblioteca) estampat al dors. Si no és així, ja es farà constar en el seu moment.

També hem de dir que el punt VI referent al suport del dibuix o del gravat és, si no es diu una altra cosa, el paper de l'edició.

Al punt VII que correspon a la signatura hi posem el número del gravat i amb això volem dir que és igual a la de la prova definitiva que hem mostrat en l'exemplar de la B.C.

L'EXEMPLAR ÚNIC d'aquesta collecció conté 61 proves addicionals distribuïdes com segueix:

12 dibuixos.

2 proves de planxes refusades.

32 proves d'estat.

3 proves en estat definitiu. (13)

12 proves de la planxa inutilitzada.

A més d'aquestes il·lustracions, l'exemplar recull també
6 dels autògrafs dels comentaris dels dotze gravats.

PROVES ADDICIONALS

EXEMPLAR ÚNIC

VINYETA DEL PRÒLEG. JAUME PLA

3 dibuixos
6 proves d'estat

DIBUIX 1

III: esboç de la noia del gravat.
IV: llapis.
V: pp: 138 x 173.
VI: pp de croquis s/pp edició.
VII: Jaume Pla, ll., a.i.d.
VIII: "Estudi del natural", ll., a.i.e.
IX: porta el segell del M.A.M. al marge del pp edició.

DIBUIX 2

III: esboç del gravat, molt similar al primer però ja
té les faccions de la cara.
IV: llapis.
V: pp: 142 x 165.
VI: pp vegetal s/pp edició.
VII: Jaume Pla, ll., a i.d.
IX: segell estampat al marge del pp edició.

DIBUIX 3

III: dibuix del gravat.
IV: llapis.
V: pp: 140 x 175.

- VI: pp vegetal s/pp edició.
VII: Jaume Pla, ll.,a.i.d.
IX: no porta el segell enllloc.

P.E.1

- IV: burí.
VII: Jaume Pla, ll.,a.i.d.
VIII: "1er estat", ll.,a.i.e.
IX: la noia és igual que la del gravat definitiu llevat de la boca i algunes entalles. No porta la capital ni el text imprès. La planxa està sense bisellar i l'estampa porta el segell estampat al marge.

P.E.2

- IV: burí.
VII: Jaume Pla, ll.,a.i.d.
VIII: "2on estat", ll.,a.i.e.
IX: la capital està perfilada, però no hi ha el text. La noia ja és com la definitiva. Només esta fet el bisell superior.

P.E.3

- IV: burí en sèpia.
VII: Jaume Pla, ll.,a.i.d.
VIII: "3er estat 1/1", ll.,a.i.e.
IX: la capital està gravada amb entalles d'una sola direcció. Sense text i amb el bisell superior.

P.E.4

- IV: burí en sèpia.
VII: Jaume Pla, ll.,a.i.d.
VIII: "4rt estat", ll.,a.i.e.
IX: bisell superior i sense text. La caplletra ja està tramada en dues direccions.

P.E.5

- IV: burí.
VII: Jaume Pla, ll.,a.i.d.
VIII: "Estat definitiu", ll., a.i.e.
IX: és igual que el gravat final però sense el text imprès. La caplletra és tota negra. Bisell superior.

P.E.6

- IV: burí.

- V: pp: 245 x 175.
VI: pp de gravat s/pp edició.
IX: prova tallada ran de bisells amb la distribució del text enganxada, mostrant com hauria d'anar, compaginat a base d'anar repetint la primera ratlla. La capital està pintada amb tinta xinesa i la noia ja és com la definitiva. Aquesta prova es devia tirar entre el primer i el segon estat ja que encara no hi ha la caplletra gravada i al segon estat la noia ja es configura com la definitiva.

GRAVAT 1. JOAQUIM SUNYER

- 1 dibuix
3 proves d'estat
1 prova de la planxa inutilitzada
autògraf del comentari

DIBUIX

- III: dibuix invertit del gravat.
IV: llapis.
V: pp: 280 x 215.
VI: pp de croquis s/pp edició.
VII: 1, ll., a .i.d.
IX: el paper està molt tacat i malmès.

P.E.1

- IV: punta seca.
V: ps: 249 x 196.
VII: 1, ll., a.i.d.
VIII: "ier", ll., a.i.e.
IX: la planxa està sense bisellar i mostra les remarques a l'esquerra.

P.E.2

- IV: punta seca.
VII: 1, ll., a.i.d.
VIII: "2on estat", ll., a.i.e.
IX: r.e., s.b. A sota del número "2on" hi havia escrit "3er" pel propi SUNYER, però ara està corregit (suposem que per JAUME PLA) i està correcte ja que té menys treball -a les cuixes i a les natges per exemple- que a la següent prova. Aquesta estampa no porta el segell imprès.

Reincidirà Aprodità ?

Fugissos, procurem almenys evadir-nos del sorollós desenfrenament sense solta! L'home actual és un feix d'estigmes, gairebé un robot només, ingeridor d'aspirines. S'agafa al rem quotidià, escèptic, mentre l'esperit es desenfoca per tòpics i pseudoproblemes. On és, doncs, el reny?

Contemplació i dialèctica no són altra cosa sinó pedres a pren màdie, en època de mistificacions despòtiques i d'infecunds afanys blasfematoris. Que Déu ens guardi per sempre de l'escàndol de doctrinaris, fanàtics, demagogos i egòlatres!

Cal retornar a la simplicitat, a l'expressió perenne, sense infasi ni efervescència, que rebrota ja en la plàstica d'aquests coscos femenins arquetípics. Alluny de tota idea sofisticada, de qualsevol arbitrari escamoteig, cerquem el respiè, la serenitat i la temperança confortadora. És aquest, potser, l'únic camí capaç de crear un clima idoni, saludable, en el qual pugui produir-se un renaiement esplendorós de l'Èvencis.

Sunyer

Octubre 1953

P.E.3

IV: punta seca.

VII: 1, ll., a.i.d.

VIII: "3er estat", ll., a.i.e.

IX: ara és el número "3er" el que està corregit. Abans hi posava "2on", JAUME PLA ho devia corregir davant l'error de SUNYER. S.b., r.e.

P.PI.INUTILITZADA

IV: punta seca.

IX: bisellada, aspa de cancel·lació a l'a.s.d.

AUTÒGRAF COMENTARI

Escrit a tinta per JORDI BENET, signat al peu i datat "Octubre 1953" (14) a l'a.i.d. Porta per títol Reneixerà Afrodita ?

GRAVAT 2. JOSEP MOMPOU.

1 dibuix

5 proves d'estat

1 prova en estat definitiu

1 prova de la planxa inutilitzada

DIBUIX

III: dibuix invertit del gravat però el nen està assegut en lloc de dret com apareixerà a l'estampa definitiva.

IV: tinta.

V: pp: 330 x 250.

VI: pp de croquis acigronat.

VII: 2/"1953" (15), tinta, a.i.d.

IX: al dors del full hi ha un altre dibuix en blau que no té res a veure amb el gravat. Es tracta d'un paper aprofitat.

P.E.1

IV: punta seca.

VII: 2, ll., a.i.d.

VIII: "1er estat", ll., a.i.e.

IX: s.b., fil.L.G.

DIBUIX de JOSEP MOMPOU. Estudi per al Gravat 2.

P.E.2

IV: punta seca.
VII: 2, ll., a.i.d.
VIII: "2on estat", ll., a.i.e.
IX: bisellada.

P.E.3

IV: punta seca.
VII: 2, ll., a.i.d.
VIII: "3er estat", ll., a.i.e.
IX: bisellada, fil.L.G.

P.E.4

IV: punta seca.
VII: 2, ll., a.i.d.
VIII: "4t estat", ll., a.i.e.
IX: bisellada.

P.E.5

IV: punta seca.
VII: 2, ll., a.i.d.
VIII: "5è estat", ll., a.i.e.
IX: bisellada, fil. L.G.

P.EN ESTAT DEFINITIU

IV: punta seca.
VII: 2, ll., a.i.d.
VIII: "6è estat", ll., a.i.e.
IX: bisellada, fil. L.G. Cada prova ha anat augmentant en la quantitat d'entalles i aquesta, malgrat està numerada com un sisè estat, ja és com la definitiva en tot i així ho fem constar nosaltres.

P.PL.INUTILITZADA

IV: punta seca.
IX: bisellada i amb l'aspa de cancel·lació a l'a.s.e. Algunes entalles s'han perdut en relació a la prova numerada "6è estat".

1er estat

mompo

Prova del Gravat 2 de JOSEP MOMPOU numerada P.E.1.

GRAVAT 3. FRANCESC SERRA

2 dibuixos
4 proves d'estat
1 prova de la planxa inutilitzada
autògraf del comentari

DIBUIX 1

III: dibuix invertit del gravat.
IV: llapis.
V: pp: 328 x 223.
VI: pp de croquis s/pp edició.
VII: 3,11.,a.i.d.
IX: al dors hi ha el dibuix en el mateix sentit que el gravat, fet amb paper carbó.

DIBUIX 2

III: dibuix invertit del gravat.
IV: llapis i vernís.
V: pp: 320 x 220.
VI: pp verjurat s/pp edició.
VII: 3,11.,a.i.d.

P.E.1

IV: vernís tou en bistre.
V: ps: 250 x 197.
VII: 3 "54", 11., a.i.d.
VIII: "1er Estat", 11., a.i.e.
IX: s.b., r.e.

P.E 2

IV: vernís tou en bistre.
VII: 3, 11., a.i.d.
VIII: "1/1", 11., a.i.e.
IX: s.b., r.e. Increment de treball.

P.E.3

IV: vernís tou en bistre.
VII: 3,11.,a.i.d.
VIII: "1/1", 11., a.i.e.
IX: aquesta prova porta el mateix estat que l'anterior perquè és igual, està en la mateixa fase de treball.
S.b., r.e.

Prova del Gravat 4 de JOSEP DE TOGORES numerada P.E.1 i
pertanyent a una planxa que després seria refusada.

P.E.4

IV: vernís tou i punta seca.

VII: 3, ll., a.i.d.

VIII: "Bo per tirar", ll., a.i.e.

IX: s.b., r.e. En aquesta prova ja s'aprecien els tocs de la punta seca a la roba de la dreta, a la cadira i a l'ombra de darrera la cara com serà a la definitiva (16).

P.PL.INUTILITZADA

IV: vernís tou i punta seca.

IX: bisellada i amb l'aspa de cancel·lació a l'a.s.e.

AUTÒGRAF COMENTARI

Text escrit a tinta i signat per PERE QUART a l'a.i.d. Porta la data "B,/ març 1954" a l'a.i.e. (Vegi's la reproducció al punt IX del Gravat 3).

GRAVAT 4. JOSEP DE TOGORES.

1 dibuix

1 prova d'estat (17)

1 prova de la planxa inutilitzada

DIBUIX

III: dibuix invertit del gravat.

IV: llapis.

V: pp: 340 x 250.

VI: pp de dibuix.

VII: 4, ll., a.i.d.

P.E.1 (planxa refusada)

IV: punta seca en bistre. (18)

VII: 4, ll., a.i.d.

IX: s.b. Si la prova definitiva és un burí, això ens demostra com JAUME PLA incidí amb aquesta eina sobre les línies que féu TOGORES. De tota manera, i comparant aquesta prova amb la següent de la planxa inutilitzada, podem afirmar que JAUME PLA la va elaborar de nou basant-se en el dibuix que TOGORES féu a llapis, doncs hi ha línies que no coincideixen amb la punta seca inicial.

P.PL.INUTILITZADA

IV: burf en bistre.

IX: bisellada i amb l'aspa de cancel·lació a l'a.s.e.

GRAVAT 5. RAMON CALSI'NA

1 dibuix

4 proves d'estat

1 prova en estat definitiu

1 prova de la planxa inutilitzada

autògraf del comentari.

DIBUIX

III: dibuix invertit del gravat.

IV: llapis.

V: pp: 340 x 250.

VI: pp de dibuix tipus Canson.

VII: 5, ll., a.i.d.

P.E.1

IV: aiguafort.

V: ps: 251 x 195.

VII: 5, ll., a.i.d.

VIII: "1/5", ll., a.i.e.

IX: s.b., r.e. El número 5 de la fracció està rectificat damunt d'un 4, de tota manera aquest seria el primer estat dels que hi ha en aquest exemplar perquè l'aiguafort està en una fase anterior a qualsevol altra prova adjunta.

P.E.2

IV: aiguafort.

VII: 5, ll., a.i.d.

VIII: "1/4", ll., a.i.e.

IX: s.b., r.e. Erròniament a allò que indica la fracció 1/4, aquest seria el segon estat pel què es pot apreciar en l'increment d'entalles tant en el gravat com en les remarques.

P.E.3

IV: aiguafort.

VII: 5, ll., a.i.d.

VIII: "1er estat", ll., a.i.e.

Prova del Gravat 6 de MANUEL HUBERT numerada P.E.1.

IX: s.b., r.e. El treball addicional d'aquesta prova ens fa palès que no extracta pas del primer estat.

P.E.4

IV: aiguafort en bistre.

VII: 5, ll., a.i.d.

VIII: "1/2", ll., a.i.e.

IX: aquesta prova és la mateixa que l'anterior però es-tampada en un altre color.

P.EN ESTAT DEFINITIU

IV: aiguafort en sèpia.

VII: 5, ll., a.i.d.

IX: bisellada.

P.PL.INUTILITZADA

IV: aiguafort.

VII: 5, ll., a.i.d.

IX: bisellada; aspa de cancel·lació a.s.e.

AUTÒGRAF COMENTARI

Text escrit a tinta, signat per SALVADOR ESPRIU a l'a.i. d. i datat "B, juny de 1954" a l'a.i.e. Són tres fulls petits enganxats s/pp edició amb fil.R.V. El comentari porta per títol Una petita conversa sense gens d'interès.

GRAVAT 6. MANUEL HUMBERT

1 prova d'estat

1 prova de la planxa inutilitzada

autògraf del comentari

P.E.1

IV: aiguafort a la goma.

VII: 6, ll., a.i.d.

IX: s.b., r.e. i r.i. És com la prova definitiva però sense tallar.

P.PL.INUTILITZADA

IV: aiguafort a la goma.

IX: bisellada; aspa de cancel·lació a.s.d.

Cançons d'amor
 davant d'un cos meu.

el pensari, perquè amés
el pensament té espere.
Tu repes, para en el que és;
jo construeixo el que em.

¡Papa de què emais dire de ells,
que t'eu creés més certa?
Rins i de tu mateixa de ells,
com una aurora ofeta.

Vindria el teu cos contra el meu temps,
el temps de d'un el meu
i m'atarbo en els mots estovans
amb què intentaré dir-ho.

Forma! L'ombra és alta i profunda
el vent d'amor que hi surm;
l'hi perdri, amb de ells i el meu
i el cor, que sol no es canva.

Crívia

AUTÒGRAF COMENTARI

Text a tinta, signat per CARLES RIBA a l'a.i.d., escrit sobre un full Ingres enganxat s/pp edició amb fil.R.V. Es titula Cançó d'amor davant d'un cos nu.

GRAVAT 7. RAMON ISERN

1 prova d'una planxa refusada
2 proves d'estat
1 prova de la planxa inutilitzada

P.PL.REFUSADA

III: una noia nua asseguda amb les mans a la cintura.
IV: aiguafort i punta seca.
V: ps: 248 x 198.
VIII: "Planxa refusada", ll., a.i.e.
IX: s.b., r.e., fil.G. La lletra de "Planxa refusada" sembla de JAUME PLA.

P.E.1

IV: punta seca i tocs de llapis.
V: ps: 250 x 198.
VII: 7, ll., a.i.d.
VIII: "1er estat", ll., a.i.e.
IX: s.b. L'estat està indicat per JAUME PLA perquè és diferent llapis que la signatura i correspon a la seva lletra.

P.E.2

IV: punta seca.
VII: 7, ll., a.i.d.
VIII: "2on estat", ll., a.i.e.
IX: s.b., r.e. i r.d. L'estat també està indicat per JAUME PLA ja que el llapis amb què està anotat és diferent al de la signatura d'ISERN i correspon a la seva lletra.

P.PL.INUTILITZADA

IV: punta seca.
IX: bisellada i amb l'aspa de cancel·lació a l'a.s.e.

Planxa refusada

Prova de ia planxa refusada del Gravat 7 de JOSEP ISERN.

GRAVAT 8. EMILI GRAU SALA

1 prova d'estat
1 prova de la planxa inutilitzada

P.E.1

IV: punta seca i aiguafort.
V: ps: 275 x 238.
VII: 8, ll., a.i.d. ; "grau sala", a la planxa, a.i.d.
IX: s.b., r.e. i r.d. El treball ja és com a la definitiva.

P.PL.INUTILITZADA

IV: punta seca i aiguafort.
VII: "grau sala", a la planxa, a.i.d.
IX: bisellada, aspa de cancel·lació a.s.e.

GRAVAT 9. JAUME PLA

3 dibuixos
2 proves d'estat
1 prova de la planxa inutilitzada
autògraf del comentari

DIBUIX 1

III: una nena nua, dempeus, recolza la mà esquerra damunt d'una dona que està asseguda amb una cama per alt de l'altra. La dreta la té amagada al darrera.
IV: llapis.
V: pp: 292 x 182.
VI: pp vegetal s/pp edició amb fil.G.
VII: 9, ll., a.i.d.
IX: aquest dibuix fou refusat per fer aquest gravat tot i que s'assembla molt al definitiu.

DIBUIX 2

III: dibuix invertit del gravat amb la diferència que la mare té el peu dret sencer (dret del gravat, esquer del dibuix).
IV: llapis.
V: pp: 280 x 195.
VI: pp vegetal s/pp edició.
VII: 9, ll., a.i.d.

DIBUIX 1 de JAUME PLA. Estudi per al Gravat 9
que seria desestimat.

DIBUIX 3

III: dibuix del gravat.
IV: tinta xinesa.
V: pp: 271 x 200.
VI: pp vegetal s/pp edició.
VII: 9, ll., a.i.d.

P.E.1

IV: burí en bistre.
V: ps: 250 x 197.
VI: 9, ll., a.i.d.
VIII: "1er estat", ll., a.i.e.
IX: s.b., r.e.

P.E.2

IV: burí en bistre
VII: 9, ll., a.i.d.
VIII: "2on estat", ll., a.i.e.
IX: s.b., r.e. La prova és com la definitiva però sense tallar.

P.PL.INUTILITZADA

IV: burí.
IX: bisellada, aspa de cancel·lació a.s.e.

AUTÒGRAF COMENTARI

Text escrit a tinta, signat i datat "Tarragona, 19 d'agost de 1954" a l'a.i.d. per J.VIVES i MIRET. El full està enganxat s/pp edició amb fil.G. El comentari es titula Colloqui matinal.

GRAVAT 10. LLUÍS Me SAUMELLS

1 prova d'estat
1 prova de la planxa inutilitzada
autògraf del comentari

P.E.1

IV: punta seca i algun toc de burí.
V: ps: 250 x 197.
VII: 10, ll., a.i.d.
IX: s.b., r.e., r.s. i r.d. De burí, encara que molt lleu, n'hi ha a les remarques i en algun punt del

Prova de la planxa refusada del Gravat 11 de
JOSEP M^o MALLOL SUAZO.

gravat. La prova ja és com la definitiva, però amb les remarques.

P.PL.INUTILITZADA

IV: punta seca i algun toc de burí.
IX: bisellada i amb l'aspa de cancel·lació a l'a.i.d.
S'han perdut algunes entalles d'entintar.

AUTÒGRAF COMENTARI

Text a tinta, signat per A.BRUNET a l'a.i.d. El full està enganxat s/pp edició amb fil.G.

GRAVAT 11. JOSEP Me MALLOL SUAZO

1 prova d'una planxa refusada
1 prova d'estat
1 prova de la planxa inutilitzada

P.PL.REFUSADA

IV: aiguafort i punta seca.
V: ps: 250 x 200.
VII: 11, 11., a.i.d.
IX: s.b., r.e. El tema d'aquesta planxa és el mateix que el del gravat definitiu, però tal com ens mostra la prova, aquesta fou refusada i això s'aprecia en les remarques i en els trets de la figura que són diferents. Al gravat definitiu no hi ha punta seca i en canvi aquí se'n troba als cabells.

P.E.1

IV: aiguafort i tocs de llapis.
V: ps: 249 x 196.
VII: 11, 11., a.i.d.
IX: s.b., r.e.

P.PL.INUTILITZADA

IV: aiguafort.
IX: bisellada, aspa de cancel·lació a.s.e.

Prova del Gravàt 11 de JOSEP M^o MALLQI SUAZO numerada P.E.1.

GRAVAT 12. E.-C.RICART

2 proves d'estat
1 prova de la planxa inutilitzada

P.E.1

IV: burí en bistre.
V: pp: 321 x 222.
VII: 12, 11., a.i.d.
VIII: "1/2", 11., a.i.e.
IX: s.b. El paper és el de l'edició però tallat a la mida que s'ha donat en el punt V.

P.E.2

IV: burí en bistre.
VII: 12, 11., a.i.d.
VIII: "2/2", 11., a.i.e.
IX: ambdues proves són idèntiques, no hi ha res afegit.
Es tracta doncs de dues proves del mateix estat.
S.b.

P.PL.INUTILITZADA

IV: burí en bistre.
IX: bisellada, aspa de cancel·lació a.s.e.

FELICITACIÓ DE NADAL 1954

1 prova definitiva

II: JAUME PLA.
III: veiem la cara d'una dona amb el cabell recollit i la d'un nen.
IV: vernís tou.
V: ps: 150 x 84.
VII: *pla* 11., a.i.e, dins la pisada de la planxa.
IX: al peu del gravat hi ha escrit tipogràficament: NADAL / 1954. Està estampat a la coberta d'un plec i a la plana de la contracoberta posterior hi trobem imprès: (emblema R.V. en gris) / BONES FESTES / (signatura autògrafa de VÍCTOR M^a d'IMBERT i de JAUME PLA, a tinta)

JAUME PLA

Prova definitiva de la Felicitació de Nadal del 1954

.....

DOTZE NUS
NOTES

- (1) A l'apartat "Les Col·leccions de gravats de La Rosa Vera" del capítol DADES PER A UN CURRICULUM VITAE DE JAUME PLA del llibre 12 gravats i un autoretrat de Jaume Pla (Monografies de La Rosa Vera), hi consta erròniament la data de 1953 (pg.99). També al catàleg Las Ediciones de la Rosa Vera editat a Barcelona l'any 1961, al punt 10, ELS GRAVADORS DE LA ROSA VERA. DOTZE NUS., es parla de l'any 1953 i no pas del 1954.
- (2) Tal com succeïa a la COL·LECCIÓ DE GRAVATS CONTEMPORANIS, el nom del gravador és compost amb un cos més gran que el de l'escriptor, per donar major relleu i importància al primer.
- (3) La Secció de Gravats del Museu d'Art Modern de Barcelona posseeix l'EXEMPLAR ÚNIC d'aquesta col·lecció que, en principi, hauria de contenir, tal com es diu a la justificació del tiratge, el dibuix original del gravat, totes les proves d'estat, una prova de la planxa inutilitzada i l'autògraf del comentari. Però no en totes les estampes s'acompleix aquest requisit, poques són les que ho tenen tot complet. Un cop analitzades les proves finals de l'Exemplar nº 41 de la B.C., farem constar la sèrie de proves addicionals que -com EXEMPLAR ÚNIC- conté l'exemplar del M.A.M., amb les seves diferències i peculiaritats. Els coures són als tallers de JAUME COSCOLLA.
- (4) Vegi's la semblança dels nus d'aquest gravat amb el de les banyistes que es mostren a la plana següent i que foren pintades per SUNYER l'any 1918.
- (5) A la portada del plec 3 no consta que hi hagi punta seca en aquest gravat, però un cop analitzada detingudament l'estampa i la mateixa planxa, podem afirmar que, encara que poca, n'hi ha. (v.nota 16)
- (6) Autògraf del comentari del Gravat 3 de FRANCESC SERRA a cura de PERE QUART i que forma part de l'EXEMPLAR ÚNIC del M.A.M.
- (7) FRANCESC X. PUIG ROVIRA té l'Exemplar 61 d'aquesta col·lecció i analitzant l'estampa corresponent a aquest gravat podem veure com la firma de TOGORES no és la mateixa que la de l'Exemplar 41 de la B.C. La firma és més o menys així:

Togores

Per altra banda, hem de dir que el text no està signat.

DOTZE NUS
NOTES

(4)

Banyistes de J. SUNYER.
Gouache i aquarel·la 45 x 53 cm., 1918.

- (8) A la portada del plec 6 no s'esmenta que l'aiguatinta sigui a la goma. Nosaltres ho fem constar perquè el traç d'aquest gravat, a base de pinzellada directa, denota i confirma que no és pas una aiguatinta normal, feta amb reserves, sinó una variant. Podria molt ben ser una aiguatinta al sucre, però sabem a través d'alguns col·laboradors, que quan treballaven directament ho feien a la goma en lloc de al sucre.
- (9) El número del tiratge està escrit per JAUME PLA ja que és la mateixa grafia que la del plec 9 que correspon al seu gravat. També el llapis és més dur que no pas l'emprat a la signatura.

DOTZE NUS
NOTES

- (10) A l'Exemplar 61 de FRANCESC X. PUIG RÓVIRA el text de JOAN CORTÈS no està signat.
- (11) A la portada del plec 10 no hi diu que hi hagi burí. Havent vist, però, la planxa i la prova d'estat de l'EXEMPLAR ÚNIC del M.A.M. que analitzarem en el seu moment, podem assegurar que s'ha fet servir aquesta eina en algun fragment del gravat encara que en poca quantitat.
- (12) Fragment de l'autògraf del comentari del Gravat 10 de LLUÍS Me SAUMELLS a cura d'ANTONI BRUNET que forma part de l'EXEMPLAR ÚNIC del M.A.M.
- (13) Una d'aquestes proves correspon a la Felicitació de Nadal del 1954 que l'editorial regalava als subscriptors. Com que la B.C. no la posseeix perquè no era subscriptora, fem constar la de l'EXEMPLAR ÚNIC del M.A.M. per tal de fer-ne una breu anàlisi i deixar-ne constància.
- (14) Si aquest text porta la data de 1953 podria molt ben ser que el primer plec vagi sortir aquell any. Potser aquí podríem trobar l'explicació al fet que als catàlegs citats a la nota 1 s'esmenti aquesta data en lloc del 1954 com realment consta a la portada general de la col·lecció.
- (15) Aquest devia ser l'últim gravat fet el 1953 doncs al següent, de FRANCESC SERRA, ja hi consta el 1954 i el seu comentari porta la data del mes de març del mateix any.
- (16) En aquest estat és on s'aprecia la punta seca que fem constar a la definitiva i que no s'esmenta com a tècnica a la portada del plec. (Gravat 3)
- (17) Tal com veurem en la seva anàlisi, aquesta prova fou feta en una planxa que després es refusaria.
- (18) Si bé aquesta prova sembla gravada a la punta seca, també podríem afirmar que es tracta d'un burí, però fet amb una eina tan esmossada que les entalles semblen més pertànyer al món vellutat de les puntes seques que no pas a la nitidesa del burí.